

V2000-90 24.07.2000

Konkurranseloven § 3-9, jf. § 3-1 første ledd - dispensasjon for Lampehuset Belysningseksperter AS

Sammendrag:

Lampehuset Belysningseksperter AS og dets kjede- og franchisemedlemmer er gitt dispensasjon fra forbudet mot prissamarbeid i konkurranseloven, slik at det kan fastsettes bindende maksimalpriser for kjede- og franchisemedlemmene. Konkurransetilsynet forutsetter i vedtaket at Lampehuset Belysningseksperter AS informerer kjede- og franchisemedlemmene om vedtaket og at det i den forbindelse spesielt vektlegges at kjede- og franchisemedlemmene har anledning til å sette lavere priser enn fastsatt av Lampehuset Belysningseksperter AS. Vedtaket gjelder frem til 1. august 2005.

Konkurransetilsynet viser til Deres brev av 15. juni 2000 der det søkes om forlengelse av dispensasjon fra konkurranseloven (krnl.) § 3-1.

1. Bakgrunn

Lampehuset Kjededrift AS (nå Lampehuset Belysningseksperter AS, heretter LB) ble i vedtak av 30. juni 1995 gitt dispensasjon fra krnl. § 3-1 første ledd "for på vegne av de tilsluttede forretninger å kunne oppgi maksimalpriser i forbindelse med katalogutgivelse og reklamekampanjer".

Det søkes om en forlengelse av den tidligere gitte dispensasjonen. Konkurransetilsynet har likevel valgt å vurdere dispensasjon for fastsettelse av maksimalpriser generelt - ikke begrenset til å gjelde i forbindelse med katalogutgivelse og reklamekampanjer, etter at det i telefonsamtale med kjedeleder fremkom at LB ville ha behov for det.

Det antas i søknaden at forutsetningene for vedtaket i brev av 30. juni 1995 ikke er vesentlig endret. Det ble her lagt til grunn at faghandelen innen belysning møter økende konkurranse fra lampeavdelinger i de store møbelkjedene. Konkurransetilsynet antok at et samarbeid mellom forretningene tilsluttet Lampehuset Kjededrift AS ville kunne gjøre disse mer konkurransedyktige både overfor møbelvarehusene og overfor andre lampeforretninger.

2. Lampehuset Belysningseksperter AS

LB er et kjedeselskap som per i dag har tilknyttet 25 butikker. Kjedeselskapet eies av en gruppe på ca. 4 personer. De samme personene eier i tillegg et holdingselskap som igjen eier 15 butikker (kjedemedlemmene). De øvrige butikkene (franchisemedlemmene) er tilknyttet gjennom en franchiseavtale der franchisegiver er LB. Alle de tilknyttede butikkene er forhandlere av hjembelysning og tilbehør. LBs oppgaver er blant annet felles profilering, innkjøp og markedsføringstiltak. Gruppen av butikker tilknyttet LB, enten som kjedemedlem eller som franchisemedlem, benevnes heretter LB-gruppen.

3. Forholdet til konkurranseloven

3.1. Konkurranseloven § 3-1

Krrl. § 3-1 første ledd setter forbud mot at to eller flere ervervsdrivende for salg av varer eller tjenester ved avtale, samordnet praksis eller på annen måte som er egnet til å påvirke konkurransen, fastsetter eller søker å påvirke priser, avanser eller rabatter bortsett fra vanlig kontantrabatt. Forbudet rammer både horisontalt samarbeid (mellom næringsdrivende på samme trinn i verdikjeden) og vertikalt samarbeid (mellom næringsdrivende på forskjellig trinn i verdikjeden).

Videre setter § 3-1 andre ledd forbud mot at én eller flere leverandører fastsetter eller søker å påvirke priser, rabatter eller avanser for avtakernes salg av varer eller tjenester. Etter krrl. § 3-1 fjerde ledd gjøres det imidlertid unntak fra forbudet i andre ledd slik at en enkelt leverandør kan oppgi veiledende priser for avtakernes salg av varer eller tjenester. Et ytterligere vilkår etter § 3-1 fjerde ledd er at leverandøren i alle henvendelser uttrykkelig må betegne prisene som veiledende.

3.1.1. Vedrørende forholdet mellom LB og kjedemedlemmene

Samarbeidet mellom LB og det enkelte kjedemedlem reguleres av "Forhandler-avtale". I punkt 6 i avtalen heter det: "LK's veiledende priser og kalkyler skal benyttes som utsalgspriser i butikken, med mindre annonsekampanjer og andre konkurranseforhold tilsier noe annet".

LB er kjedesentral for kjedemedlemmene. Ettersom det er de samme personene som eier kjedesentralen og kjedemedlemmene, vil disse eierne kunne påvirke prisfastsettelsen. Det foreligger dermed et horisontalt samarbeid mellom to eller flere ervervsdrivende. Samarbeidet er egnet til å påvirke konkurransen fordi kjedemedlemmene ikke vil konkurrere på pris seg imellom. Samarbeidet er således i strid med § 3-1 første ledd.

3.1.2. Vedrørende forholdet mellom LB og franchisemedlemmene

Samarbeidet mellom LB og det enkelte franchisemedlem reguleres av "Lampehuset kjedeavtale". I punkt 3.7 i avtalen heter det: "I forbindelse med felles markedsføringstiltak av enhver art forplikter franchisetaker seg til ikke å benytte andre utsalgspriser enn de i markedsføringen benyttede på aktuelle varer."

Franchisegiver er leverandør av en tjeneste - franchisekonseptet - som franchisetaker er erverver av. Franchisegiver og franchisetaker befinner seg på forskjellig trinn i verdikjeden. Fastsettelse av bindende priser vil innebære at franchisetakerne er avtalerettslig forpliktet til ikke å sette andre priser enn de som fastsettes av LB. Det foreligger dermed et vertikalt samarbeid mellom to eller flere ervervsdrivende. Samarbeidet er egnet til å påvirke konkurransen fordi franchisemedlemmene ikke vil konkurrere på pris seg imellom. Samarbeidet er således i strid med § 3-1 første ledd.

Ettersom franchisegiver anses som leverandør av en tjeneste, vil LBs prisfastsettelse dessuten være i strid med § 3-1 annet ledd.

For så vidt gjelder unntaket i § 3-1 fjerde ledd er dette begrenset til å gjelde fastsettelse av "veiledende priser". LB ønsker å fastsette bindende priser og unntaksbestemmelsen i § 3-1 fjerde ledd kommer dermed ikke til anvendelse.

3.2. Dispensasjonsadgangen

Med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 første ledd kan Konkurransetilsynet gi dispensasjon fra forbudene i §§ 3-1 til 3-4 dersom ett av følgende vilkår er oppfylt:

- a) konkurransereguleringen innebærer at konkurransen i vedkommende marked forsterkes,
- b) det må forventes effektivitetsgevinster som mer enn oppveier tapet ved konkurranse-reguleringen,
- c) konkurransereguleringen har liten konkurransemessig betydning, eller
- d) det foreligger særlige hensyn.

4. Det relevante marked

Det relevante produktmarked

Det avgjørende kriterium ved avgrensningen av det relevante produktmarked vil være sluttbrukernes mulighet til å erstatte produktene fra LB-gruppen med produkter fra andre leverandører.

Det relevante produktmarked vil således være markedet for lys og lyskilder, det vil si lamper og annen belysning. Det relevante marked avgrenses videre til å gjelde salg gjennom detaljistledet.

Det relevante geografiske marked

Det relevante geografiske marked bestemmes av hvor langt sluttbrukeren er villig til å reise for å skaffe seg produktet.

Det er naturlig å legge til grunn at det er en rekke mindre geografiske markeder, kanskje avgrenset til den enkelte by eller tettsted og eventuelt også inkludert det nærmeste område rundt. For sluttbrukere som kjøper større kvanta kan det være naturlig å legge til grunn at det relevante geografiske marked er noe større.

Imidlertid møter LB-gruppen konkurranse fra landsdekkende kjeder, slik at det kan være grunn til å se på hele landet som det relevante geografiske marked.

Konkurransetilsynet finner ikke at dispensasjonsvurderingen forutsetter skarpere avgrensning av det relevante geografiske marked. Det vil kunne ses hen til både et nasjonalt og til flere regionale og lokale markeder.

5. Konkurransetilsynets vurderinger og vedtak

Omsetningen i markedet nasjonalt er av LB oppgitt å være ca. 1000 millioner kroner per år. Markedet defineres da som salg av lys og lyskilder gjennom detaljistleddet. Ifølge Statistisk Sentralbyrås (SSB) terminstatistikk for 1999 var omsetningen 577 millioner for butikkhandel med belysningsutstyr. Dette tallet gjelder imidlertid kun de rene belysningsforretninger og ikke salg av belysningsartikler fra for eksempel møbelvarehus eller elektrisitetsforretninger med bredere produktspekter enn bare belysningsartikler. Ifølge SSB's avanseundersøkelse fra detaljhandel fra 1996 utgjorde lamper med tilbehør fire prosent av omsetningen i bransjen butikkhandel med møbler, hvilket i kroner blir 283 millioner. Konkurransetilsynet legger således til grunn at ca 1000 millioner kr per år er et rimelig anslag av størrelsen på markedet.

Det legges følgelig til grunn at LB-gruppen har en markedsandel på ca. 10 prosent dersom en ser på landet som helhet. I enkelte regioner, da særlig på Østlandet, må markedsandelen antas å være noe høyere.

LB-gruppen møter konkurranse fra de store møbelsenterkjedene, enkelte andre lampe-/belysningskjeder og elektrokjeder. For enkelte varesorter møter lampe- og belysningsbutikkene også konkurranse fra andre typer forretninger som byggvare- og dagligvareforretninger. LB-gruppen må antas å være en betydelig aktør innenfor de rene lampe- og belysningsbutikker. På den annen side er det grunn til å tro at LB møter sterk konkurranse fra de andre aktørene i markedet.

Gjennom et kjede- og franchisesamarbeid skjer det en sentralisering av funksjoner som ellers ville bli utført av den enkelte forretning. Dette gir deltakerne muligheter til å realisere visse stordriftsfordeler, blant annet som følge av en felles innkjøpsordning og markedsføring. Enkelte av disse stordriftsfordelene kan også realiseres uten et prissamarbeid. Pris er imidlertid en sentral konkurranseparameter. Mulighetene til koordinert prissetting for kjede- og franchisemedlemmene anses som et viktig element for at LB-gruppen skal kunne fremstå med et enhetlig konsept og konkurrere effektivt med andre aktører. Konkurransetilsynet legger til grunn at samarbeidet forsterker konkurransen i markedet for belysningsartikler. Konkurransetilsynet er imidlertid av den oppfatning at de positive effektene kan oppnås også ved at det enkelte kjede- eller franchisemedlem står fritt til å ta en lavere pris enn det som følger av en felles prispolitikk. LB gis derfor kun anledning til å fastsette bindende maksimalpriser for kjede- og franchisemedlemmene i LB-gruppen.

Konkurransetilsynet vil for ordens skyld presisere at "Forhandler-avtale" punkt 6 og "Lampehuset Kjedeavtale" punkt 3.7 (begge gjengitt over) har et mer konkurranse-begrensende innhold enn det Konkurransetilsynet gir dispensasjon for, i det de to avtaleklausulene ikke er begrenset til å gjelde maksimalpriser. Avtaleklausulene er dermed etter sin ordlyd i strid med konkurranseloven og vedtaket i medhold av loven.

På denne bakgrunn og med hjemmel i konkurranseloven § 3-9 første ledd pkt a) har Konkurransetilsynet fattet følgende vedtak:

Lampehuset Belysningseksperten AS og dets kjede- og franchisemedlemmer gis dispensasjon fra konkurranseloven § 3-1 første ledd slik at Lampehuset Belysningseksperten AS kan fastsette bindende maksimalpriser for kjede- og

franchisemedlemmene.

Konkurransetilsynet forutsetter at Lampehuset Belysningseksperten AS informerer kjede- og franchisemedlemmene om vedtaket og at det i den forbindelse spesielt vektlegges at kjede- og franchisemedlemmene har anledning til å sette lavere priser enn fastsatt av Lampehuset Belysningseksperten AS.

Vedtaket trer i kraft straks og gjelder frem til 1. august 2005.

For ordens skyld gjøres det oppmerksom på at vedtaket kan påklages innen tre uker. En eventuell klage stiles Arbeids- og administrasjonsdepartementet, men sendes Konkurransetilsynet. For øvrig vises til vedlagte skjema "Melding om rett til å klage over forvaltningsvedtak".

Konkurransetilsynet gjør oppmerksom på at dispensasjonen kan trekkes tilbake dersom forutsetningene for dispensasjonen ikke lenger er til stede, jf konkurranseloven § 3-9 tredje ledd. Dersom det er behov for dispensasjon ut over det tidsrom som dispensasjonen er innvilget for, bes om at det søkes om forlengelse i god tid før dispensasjonen utløper.

[til toppen](#)